

NATURFILOSOFISK SEMINAR

KAN VI FORANDRE VERDEN
UTEN Å FORANDRE ?

v/ ØYSTEIN DAHLE

Lördag 19/11/2016

KAN VI FORANDRE VERDEN UTEN Å FORANDRE?

Øystein Dahle

Svaret på tittellinjen til dagens program og mitt bidrag til dagens konferanse er naturligvis NEI. Helt siden konferansen i Paris for temmelig nøyaktig et år siden, har begeistringen over utfallet og enighet ^{vært stor} men her i landet har vi kunnet observere en forunderlig uvilje til å erkjenne hvor alvorlig denne utfordringen faktisk er. Vi fortsetter som vi alltid har gjort, - vi pumper like mye olje, vi reiser like mye, vi kjøper like mye, vi håper like mye at det er mulig å forandre uten å forendre.

Det er riktig at vår grunnleggende holdning til utfordringene er positiv, men den må være realistisk og ikke minst kunnskapsbasert. Diet Hein har gitt oss et godt råd med på veien:

Pessimistene er jo de reneste tåper,
de tror på det motsatte av hva de håper.

Nei de optimister som livet beror på
er de som tør håpe på noe de tror på.

Louis Armstrong er en annen som har gitt oss verdifull ballest på ferden mot fremtiden med sine kommentarer i sangen "WHAT A WONDERFUL WORLD". It is not the world that is so bad, it is what we are doing to it. Think what a wonderful world it could have been if we only had given it a chance.

Selv liker jeg å betrakte alle kompliserte problemer som et puslespill, og der utfordringen er å få bitene til å passe i det store bildet.

Mån skal vel helst ikke si så mye pent om grafitti, men jeg kan ikke lå være å dele med dere en svært tekst på en hvit murvegg i Washington for noen år siden:

1. GOOD PLANETS ARE HARD TO FIND

2. THE FUTURE IS CANCELLED DUE TO LACK OF INTEREST

Det kan være nyttig, - kanskje tilogmed klokt -, å lytte til kloke kommentatorer, hva de sa for mange år siden:

(2)

1. Declaration of group of seven leaders, PARIS Summit 1989
We strongly advocate common efforts to limit emissions of carbon dioxide and other greenhouse gases, which threaten to induce climate change, endangering the environment and ultimately the economy
2. The future of our planet is in the balance. Sustainable development can be achieved, but only if irreversible degradation of the environment can be halted in time.
[Joint statement Royal Society of London & US National Academy of Science]
3. WILEM 91
The approach we have taken will not work the problems because they are not addressing the fundamental issues
4. LNEP 91
Natural resources can be turned into cash, but cash cannot be returned to natural resources
5. WPK 94
Business as usual is no sustainable option

Er det noe vi har mistet underveis — eller er det noe vi aldri har funnet. Jo rikere vi blir, desto større følelse av knapphet, jo mer informasjon jo mindre vet vi, jo mer eksistensielle problemer stillingene blir, jo mer opptatt blir vi av egen nærve. Det lille blir stort, det nære blir fjernt og det viktige blir usynlig. Vi er den første generasjon som konfronteres med de ubetalte regningene. Vi trenger en verdi revolusjon.

Det har bodd mennesker på denne planeten veldig lenge, men det er ganske tankevekkende at det er et flertall av alle som har bodd her gjennom historien, de bor her nå. Det som er enda røssere å forstå er hvor kort tid mennesker har vært en del av livet på jorden. Hvis vi som et tankeeksperiment tillater oss å anta at det er ett år siden livet oppsto, i så fall dukker menneskene først opp på nyttårsdagen og sent på nyttårsdagen. Utrolig nok er de siste 100 år av vår historie det siste sekund av det året og i løpet av det sekundet har vi blitt 6 ganger så mange og 10 ganger så rike.

③

Det siste regne eksemplet viser at vi er midt i en dramatisk eksplosjon. Vi må forstå vekstproblematikken og erkjenne at vi befinner oss i et lukket system og det må naturligvis være vekstambisjoner forholde seg til. Arne Garborg var forut for sin tid da han skrev sitt fantastiske prosadikt som han kalte PENGAR.

"Ein kan kjøpa seg mat, men ikkje mæthug
 Åropar, men ikkje helse
 mjuke senger, men ikkje svev"

Det er bare skallet vi kan kjøpe, ikke selve kjernen. Det er en livsviktig erkjennelse.

Det var dette Albert Einstein forsto og som han brukte sin fantastiske hjerne til å forvirke for over 70 år siden. Han forsto farene med den materielle eksplosjon, og ikke minst forsto han hvilke verdier som ble presset i bakgrunnen. Det er dette det moderne samfunn må finne ut av. Interessant nok er selve økonomibegrepet veldig sentralt.

De gamle grekere skjønnte dette og hadde i sitt språk 2 begreper som forklarer forskjellen. Det ene var begrepet OIKONOMIA som må kunne sies å være forvaltning av en husholdning med det formål å øke bruksverdien for alle medlemmene av husholdningen over lang tid. Det andre begrepet grekerne hadde var KREMATISTIKK som betyr manipulasjon av eiendom og rikdom i den hensikt å maksimere den kortsiktige, monetære bytteverdi (markedsverdi) for eieren.

De gamle grekere kan fortelle oss at det er kreematistikk som er vår tenke-måte. Det er tankevekkende å erkjenne at vi har fundamentale forståelsesproblemer på et av våre viktigste fagfelt. La meg samtidig henlede oppmerksomheten mot den norske økonom og Nobelsprisvinner Trygve Håavelmoen som kategorisk slo fast at det er ikke tilstrekkelig å redusere farten dersom retningen er feil.

I dette innlegget tillater jeg meg å slåtte noen hellige kuer, eller i hvert fall sette de på bis. Den siste hellige ku er selveste Malthus og hans utviklings teori.

④ Det er ikke noe vanskelig å forstå at de individer som har egenskaper, evner og krefter som gir dem konkurransefordeler i kampen for tilværelsen, de vil overleve, og samtidig sikre at de sterkeste har prioritet i forplantningsprosessen. „Survival of the fittest“ er et åpenbart og logisk prinsipp. Darwin utviklet dette resonnementet og hadde et omfattende datagrunnlag å bygge sine tanker videre på. Et interessant eksempel er utviklingen av tenner og ekstrem hard emalje. Prøving og feiling i veldig mange generasjoner på sluttresultat som ikke behøver ytterligere forbedring(?). Veldig mange egenskaper lot seg observere i bruk og forbedringer kom kontinuerlig.

Men det som ikke er like åpenbart er utviklingen av synet. For dyr (og mennesker for den saks skyld) kunne se, kunne man ikke vite hva man manglet. Det eneste optiske instrument som øyet er, og den uforståelige formidling av synsinntøykh til tolkingsentralen i hjernen er ikke bare fantastisk, men mer enn det. Dette er et sant under.

Tilsvarende våger jeg meg som kjemiker å henlede oppmerksomheten mot blomsters farge og lukt. Begge egenskaper skyldes meget kompliserte organisk kjemiske synteser med utgangspunkt vann, luft, jord og sol. Enten blomsten er Linnea eller liljekonvall, fenomenet er så overveldende at det åpenbart er noe vi ikke har mulighet for å forstå. Det er slike tanker man blir religiøs av fordi fenomenene kan bare forklæres av noe som er større enn oss. På hver eneste tur i skog og mark, og fjell er naturens gaver så overveldende og hver eneste sans høster i takknemlighet de overveldende gaver. Dette årsmottet må bare avsluttes med HANS BØRLI og et veldig passende dikt:

Jeg sitter her i en kirke av skogduft og dugg og dagg
Linnea ringer til messe med lydløse klokkeslag
og presten har intet ansikt, og prekenen har ingen ord
det hellige sakramentet er angren av vårlig jord
en løvsanger kvitrer ved redat
en bille bestiger et strå
og dypt i den signede stillhet vrører jeg livshjertet slå
Det finnes en tillit i verden, et lys over store og små

5

Begrepet romskipsøkonomi har vært introdusert og representerer en nyttig påminnelse om at vi lever i et lukket og isolert system, og med et biologisk livsgrunnlag som helt åpenbart har begrensninger. Vi må minne hverandre på at klodens livgivende atmosfære relativt sett ikke er tykkere enn lakklaget på en globus.

Begrepet bærekraftig utvikling har maktet å tematisere en trussel, samtidig som det antyder en målsetning og tilbyr muligheter. Spesielt viktig blir det å forstå den materielle behovsutviklingen og den eksplosive dynamikken vi kan registrere. Allerede John Stewart Mills (kapitalismens grunnlegger) sa for snart 170 år siden at "a stationary condition of capital and population implies no stationary state of human improvement." Dette må sees i sammenheng med at denningen av en rekke grunnleggende menneskelige behov ikke begrenses av knappe goder i fysisk forstand. Naturens bærere setter ingen grenser for hva som kan produseres av trygghet, omsorg og tilknytning eller kunnskapsoverføring mellom generasjoner.

Den viktigste bærergjøring og erkjennelse er at miljøproblemmene ikke skyldes ondvilje. Miljøproblemmene er i realiteten utilsiktede konsekvenser av i hovedsak velmente forsøk på å skape framgang, skape goder. Men når de utilsiktede konsekvenser er forskjøvet både i tid og rom, overstiges beslutningssystemets evne til å balansere fordeler og ulemper. Våre beslutninger karakteriseres av hensynsløs, kortsiktighet, og problemer som først kommer tilsyne senere og kanskje et annet sted vil ikke tillegges tilstrekkelig vekt når kortsiktige fordeler kan oppnås.

La meg avslutte med et lite hjertesukkl for PIET MEIN:

Vi fyller tiden, tèt med hast og flid

og bruker livet til et spære tid

Men når med tiden, livets tid er færet

hvor er den så den tid som vi har spæret?

Stewarden 6/11/016

John Doherty